

3p 39/4/99

Konkato, I (1)

Zęcé i przigodé Remusa

Zwjiercadło kaszubsk^{cié}~~ki~~
(1922-1938)

(Fragmenty)

O zapadłym zomku, zaklętym krolewionce
i trzech strasznych ukôzkach

/.../ Jednego dnja zbierało sę na njebie na grzmot. Grube i czôrne ławe chmur pobjegałé ze za lasu tak nisko, napłité deszczem, jakbë na zemję spadnac chcałé. Na jezerrze kszczałé wjidka, a nad jezorem stajałé chmuré żólté, jak sarka. Na podnjbju wjodro grało.

Mój towarzysz, pjes Gnjota, sę bojół, bo mjół rozum ludzk^{cié}ji. Legł przé mje i zewół. A jô czuł taką słabosc w gnotach, zem legł na wznak i zamknął oczé. A to bëło prawje pod ną korunowaną jarzëbjną.

Tej mje tak przészło na oczé, jak na jawje, że sobje jiesz dzis wszëtko wdarzë, jakbë to bëło wczora:

Przede mną bjeżëła rzeka zelono-modryj krôsë. Po procemnym brzegu szedł w gorę bjoły zomk. Scané jego sę szklé-
kë kaminjem brołim, jak smjég. Dach sę wspjéroł na słupach wësokich, toczonich, w złoté podstawk^{cié}ji i w złoté głow^{cié}ice. Brama ze zelono-modrygo, przezernigo, jak woda, kaminja duzym lëkjem na ksztôłt łôż objimała wjerzeje złoté. Do brôme prowadzëte stopienje szerok^{cié}ji, pańsk^{cié}ji, krôs-
nimi dawanami wësceloné. Przed brómą, jak wartarze mocnë, cëchë a wdarë, stajałé duze drzewa, obleczone sigleną zelono-czôrną, jak^{cié}ich jô w zëcu nigdë nje wjidzół. Przed

wolacë

Rs 1119/4

drzewami białym piask scelęł drogę do rzeki, a w rzecem
uzdrzōł głową w doł drugi zōmk i drugi drzewa jak w
zwjercadle.

Jem sę dzjwowōł tĭmu zjawjisku, zaszorzęło na
rzece i podpĭnęłę, jak zōgodkĭ z cuzjgo swjata, dwa
wjelgĭ kołpĭe. Stanowĭkĭ sę one naprocem mĕ i dzjwnĭmi
oczoma zdrzakĭ. A w jich oczach stojalo pytanĭe i wjędzō,
jak skarbĕ, zatopĭonĭ w głĕbokĭm stawĭe czōrnĭgo lasu.

Oczĕ w oczĕ z nĭmi uczuł jem z boku zĕw, ohtaren
pĕnalo mĕ do ucha mĭlszĭj nĭzĭe muzĕka skrzĕpĭc i flĕtu.
A gĭos ten mowĭł:

- Wez mĕ na rĕmjona i przenieś przez tĕ rzekę do
mojĕgo zōmku!

I uzdrzōł jem kol sĕbĕ panĭą wesokĭ urodĕ w su-
knĭach ze zĭota i jedwabĭu. A bĕło mĕ jednak, jakbĕm jĕ
ju znōł z wĭdzenĭo. A kĭj jō na nĕj podnjōsł oczĕ, tej
jem zawoĭł:

- Moc Boskō! Krolewjōnka, co jĕ smok strzeżĕ!

Ko jō jĕ wĭdzōł w zelōnĭm wĭdze mĕsadzowĭm, kĭj
jem w stanĭi na mojim bĕdnĭm łōzku pĭkōł nad nĕj i nad
mojĕ skazonĕ godkĕ.

A ona zchĭlĕła do mĕ głowĕ, w jĭj wĭosach, krosĕ
dozdrzenjalĕgo zĕtka, szklĕła sĕ koruna zĭoto, i rzekĭa:

- Znajesz mĕ! A jō o tobĕ wĭem wszĕtko. Nĕj bōj
sĕ, pastuszku! Wez mĕ w rĕmjona i przenieś przez tĕ wodĕ!

Tak jō zmĕrzelĕ okĕm rzekĕ, pĕnaco przedĕ mnĕ i w
nĭj, jak w zwjercadle, uzdrzōł jem sĕbĕ. Małĭ jō wĕdrzōł
procĕ tĭj postawnĭj panĭi.

Kosĭi moje bĕkĕ bosĕ a nogawĭce nĭzĭj kolon obtroc-
kowanĕ. Wamps mōj, odemkĭ na pĕrsach, dōł wĭdzec koszu-
lĕ z warpu, a te koszula nĕj bĕła caĭo. Mōj kĭobuk na gĭo-
wĕ mĭoł durĕ a przez nĕj wĭosĕ wĕlożalĕ, jak sĭoma z gnjoz-

da warblowigo. I wⁱdzⁱo^l jem se^{bie} ta^kim ma^lym, b^ednym i z^orotnym prze^z t^y p^esny i w^dak^{uj} k^rolew^once, zem ocze spu^sce^l na swoje bo^se no^{gi}, bom se^z w^ste^dze^l.

Ale ona m^e po^koz^ela b^ola^{re} r^eka^z na g^low^e i rzek^{la} g^losem sp^ewnⁱm:

- Przenes^e m^e, ch^lopku, przez t^e wod^e. Zdrze^j na ten z^omk w^el^egi i p^esny naprocem: Co jeden w^elek ludzkⁱ on we^hodzi na jaw^e g^leboko ze zem^zi i z^daje na swojigo w^eb^owce. K^to m^e przenes^e przez t^e wod^e do z^omku ojc^ow mo^jich, tego tam jak k^rola prz^ew^eitaja. Wez m^e te^de i zaⁿes przez t^e wod^e. Bo jutro b^edze zap^oz^de. Jutro se^z za^padna b^ola^{re} mur^e i span^zak^l s^lupe, i w^esokⁱ dach, i z^loto brama, a jeden d^luz^si w^elek cz^low^jeka min^e na sw^ece, nⁱm prz^ew^eic b^ed^e mog^{la}.

Ale j^o wⁱedno wⁱdzⁱo^l mo^je z^orotna urod^e w zw^zercadle rzek^li im se^z w^ste^dze^l.

Ale k^rolew^onka m^e do^dowa^{la} odw^ota:

- N^e uwo^ze^j na swo^je ma^losc i z^orotnosc. We^ztrzel^e ok^lem ku swo^jej gw^zozdze a ud^zur^ze serce do w^el^egi spr^aw^e. Zdrze^j, jak p^esny ten z^omk!

~~K^lo^z~~ z^loty m^oj bot postaw^e na j^ego stop^zenie, zn^ekn^a bore^e wko^l a w^erosna^z chat^e szcz^estlewⁱch ludz^y, co z^daja zbaw^enie, jak jⁱch k^rolow^o.

Wstan^e n^ewjadomy sw^zatu lud, o ch^tern^om dze^je d^ow^ono p^risac oprz^estak^e i znowu p^lugami orac b^edze zem^ze i z^oglami jez^dec b^edze po wod^ach. Tej prz^ebocz^y sob^e swⁱat, ze lud ta^ki z^el w czasach d^owno min^onich i dz^ewⁱc se^z b^edze, ze znowu z^eje.

A k^lo^z jem c^echo s^luch^ol, k^rolew^onka mowⁱla dalⁱj:

- Znaj^e ceb^e! Wⁱdzⁱo^l jes m^e pod starz^a smoka, jak p^laka^{la}m nad mo^jim ludem i nad sob^a. B^elam n^emow^a, ale dz^yso m^om wole^e mowⁱenie. Ud^zur^ze ducha i w^ez^rz^e w swo^je moc.

(4)

Tej jō oczē podnjosił na lica krolewjonki i zabōczel, że jem małym Remusem. A duch takji wstapjił we mje, zem znowu jał mierzec oczoma drogę przez rzekę. Ale tej jem wjidzōł, jak w z wodę ku mje dwigali sę trze ukōzki, opoczne i straszne.

Ale krolewjonka uchwęcęła mje za rękę i pocęszała:

- Nje bōj sę pastuszk! Nen stolim nazji, co po som pas w wodze sę czaji, będze cę choć scęgnac na grunt rzeki, jimje jego Trud. A nen drugi, co na grubim camrze plinje po wodze, a pęsk mō, jak dzenja, a oczē, z chternich bñija zeloni parminje: jimje jego Strach. Zdrzē, jak skora jego gładko sę mjenji we wszetkianich krosach tęgowich. Czo, jak jego skrzydła szętopjerzowe bñija o sebje, jak klekotki we wjelaji Pjatk. Nje bōj sę, pastuszk, straszędła tego, bo dobędziesz, beles wjerzēł w swoje gwjōzde ... A wjidzisz tam tē bñajkę na kraju? - W bestrich ruchnach sedzi, nosji pod sebje, jak krowc. Na głowje mō muckę ze stoma zwoneczkami. Wjedno smjeja sę jij oczē i gęba. Skorno zatrzēse głowā, sto zwoneczków zabrzcęczy. Wjidzisz, jak machywo prawā rękā, cęskajac skarupę na wodę. A kōzdy rōz, jak skarupę cęsnje, zatrzēse głowā, zazwonji zwoneczkami, zasmjeje sę i wołō: Njewōrto! - Smjeszne ukōzki przed twoje oczē czarzēc będze, bē cę do smjechu dostac. Ale smjoc sę nje będziesz, bo swjētā sprawę mosz przed sobā. Zdrzēj: podnjosiła w gorę pręt. Na pręce sedzi głowā małpē. I ju sę wali woz drabñinowy, wjelaji, a na nim ładunk sana wesokji jak gora. Nje cęgnā go konje. Jygło z gałazkji leszczenē rocznyj a zōprzāg - sztere męszkji małē. A jednak woz jadze! Przed tūm ploszēdlem mñij sę na bōcznoscē! - Nogorszē ono. A jimje jego: - Njewōrto!

A jōto wszetko wjidzacj nabrōł ducha i rzekł jem do swojej duszē: Terō weznę i przenjesę krolewjonkę przez wodę, s njech sę stanje co chce!

I uklakł jem i wziął objema rękoma krolowā i podnjosił

5

ję , jaż dziwno mje bëło, że we mje tãle mocë. Tej jem nogę piersza postawił w wodę. I znowu uzdrzół jem w nji sebie, jak w zwjercadle, takim małym i njiweką, zem zwątpił i czeżor mje przemógł. Chyżem puscół panją moją na zëmję i westchnął:

- Krolewjonko! Twój sługa je za bjedny i za mały na taką robotę!

Wtëm z trzoskjem wjel^{czim} zomk zapodł se w zëmję. Z krz^{ciem} zwątpjenjo krolewjonka zniknęła mje z oczu, a jô leżoł jak urzasł pod korunowaną jarzęb^{iną}. Cëmno bëło na swjece od chmur na pobjegł^m njebie /.../

Jak Smjerc klepała kosę za stodołą i jak Remus
se dowiedzół o robotach Ormuzda i Smętka
w dziejach kaszubsk^{ich}

Wieczorem po roboce rzekł do mje Mjichoł:

- Na naszym ppustkowju Smjerc kosę klepje!

- Jô wiem! - rzekę.

- Moc Boskô! - westchnął Mjichoł. - Komu namjenjone, tego nje minje. Ta kosa nje tnje dło naszą zopole, ale dło smętorza w Lipnje.

W njedzelę, k^{iej} nasz szëkowelë se do koscoła, przësza Marcujanna i do mje rzekła:

- ~~W~~stansij, Remus, przë mje, bo mje straszno!

Tak jô ostôł, a ona, k^{iej} jem przëszedł do czeladni, dała mje gien chleba z maskem, jak za nich lot, k^{iej} jem bëł jesz knopem a ona k^{ijała} na mje trampki i warzachewki. Tej ostawiła mje samigo, a jô czuł, że ona jidze stopjenjami w gore, chdze no Straszek downji mieszkiwól.

To mje bëło wszëtko tak dziwno, że jô zaczął wzerac na nasz star^y zegar, jakbë on mje mógł co powiedzec. Dzień bëł komudny i njeubëtny wiatrem. Las gról a jezoro mu wto-

rzęło, że szor dochodzeł do jizbë, jak wjelgô pjesniô
zakobno smutnigo swjata.

Za ^{ci} kile pöcerzy Marcujanna zesza i do mje tak po-
wiedzala:

- Jidz do gore, Remus, bo on bë rod choz z toba
pogodac.

Dziwno mje se stazo na ^{ci} taki sowa, alem se wzał i
szedł. ² Kiej jem skrzepjacy weszedł na stopjenje w gore,
tej jem uzdrzôł pod ustrzecha, na kozle zatchła, bronja
rozmajitigo sztöktu, jak mje no Michoł spominał. Ale mo-
ja uwoga bëła wjecej zajeto pitanim:

- Cöz të za ^{ci} tymi dwerzami uzdrzysz, za chternymi
tyle lot zamkli sedzôł Strasz? - Chtoz je ten "on", o
chternym Marcujanna rzekla, ze chce ze mna godac?

Z ^{ci} takimi meslami w glowje weszedł jem i pochwöleł
Pana Boga. Odezwoł se czlowjek, lezacy na bjoły posceli.
Blały wezdrzôł jak scana a weschły jak drzözga. Ale na
skarnjach kwitkë mu czerwone roze. Oczë swoje duze on
we mje wlepil, jakbë mje z nlich spolec choz i dlugo
nje rzekł sowa. Ku reszce zaczął mowic glosem cëchym i
glebokim, chtären jak ze za scanë na mje szedł:

- Të jezdes ten, co na Golijace dobel?

- To bëło za knopjeczich lot! - odrzekł jem.

Tak on poközôł na scanë rëka, a jo uzdrzôł tam po-
wieszona moję puszcöwkë, za chternam so bëł nimi czas
oczë wëpatrzëł. Po chwöilë on znowu se pütôł:

- Të zes wïdzôł krolewjonkë pod korunowana jarzę-
bina?

- Jo jë wïdzôł!

- Të zes wïdzôł trze uközki, chterne bronja zakle-
tigo zömku?

- Wïdzôł jem Trud, i Strach, i Njewôrto - odrzekł jem,
a dziwno mje bëło, skąd on to wszëtko mógł wïdzec.

- Sadnij! - rzekł on do mnie - i gadej ze mną, bos
mnie brat z ducha i mój człezor w spódku weznjesz!

Ale jô odrzekł:

- Jakôż jô mom z wami gadac, panje, kjej jô od koleb-
kji mom jęzek skażony i njecht mje nje rozumje, le naszym
ludze na pustkowju?

A on sę przesłuchôł moji gôdce i rzekł:

- Daleko jem po swjece wanożel i nadstawjel ucho roz-
majit ludzkim gôdce. Mowij pomału, a jô cę rozumjec będę.
Tec mowisz naszą ojcowestą gôdką kaszubską a nje cuzą.

Tej nje zdajacy, jaz co rzekę, jał mowic:

- A wjesz te, chto jô taki? - Nje wjesz, chłopku, i
prożno pytom.

I węcignął do mje ręce, jak papjor bjołé, modrymi zę-
zami przetchané i rzekł:

- Zdrzej na te ręce i boczé, że one wjele krewji ludz-
kim przelewaké.

Wdriz mje strzasł, a on to wjidzacy uspokoził mje.

- Nje bój sę! Krom tego nje są te ręce mordarza. Bo
kjej jem przelewôł krew, to za swobodę i szczescé bracy
w sprawjedlewich wojnach. Ko wjem, że i te, małym jesz
knapskim bęwszy, dôł jes sę na Golijata i na njim dobél.
Boczé, i jô sę bzil z takim Golijatem, le ten twój
ożel, a mój ostôł ju trupem na placu.

Ostry kaszel wzał go dusęc po tych słowach, jaz on
so bjołą chusteczką zatchnął gębę. Kjej chustkę odjął,
uzdrzôł jem na njij krew. Zaro mje sę terô przéboczéło kle-
panjé kose za stodołą i jô sę dobroł, komu to znaczy.

Ale on sę sparł na poduszkach i chwailę oddychôł, tej
znowu zaczął mowic:

- Zdrzej na scanę za sebje! - Cóż te wjidzysz?

Jô sę obrocél i wjidzôł: Nad stołem stojaké dwa rzęde
ksążk na policach z drzewa. Nad njimi wjisôł portret nje-
znanego mje człowjeka w wojarstwie płoszczu. Pod obrazem

na krzyż wisał szabla długo, zakrzewiono i strzelba.
A on rzekł:

- Jhto ten człowiek na portrece, powj^m cę przē orę-
dze. Běl to mój podwēzsz^y na wojnje. Ale przēdrzēⁱ sę sza-
blē i strzelbje: Nę ~~skxz~~ szablę moji przedkowie tēp^{ile}
na karkach Turków i pogan, a jō ję nje dlo parade noseł
przez całē zēce. Bo tak sę słucho nom rycerzom i szlachce.
A tą strzelbą jō to ubjł, ledwje werosł^y z knopjēc^{ich}
botów, mojigo Golijata ...

- Kanał, chłopku, takⁱ rok, chdze jak zymkowy kwjat
budzēła sę wolo u ludz^y. Ale^{ci} ti, co panowele, nje chcele
jim swobode dac. Tej ludze chwytelē za bronjā, a jō chwycēł
też. Zebroł jem prz^yjaceli i chłopów ze wsów na gromadę i
szēkowanjē do b^{it}we odb^ewelēsme w lasach. Ale lēch^y czło-
w^{ij}ek zdradzēł i nasadzēł na mje tak^{igo} Golijata jak twój.
Jakzema na sebjē ^y naszła, nje bēło radē: Jeden z naju
muszōł ostac trupem. Jō doběł. Ale ku reszce jednak krol
i jego ludze dostelē gorę, a jō burzonem obwołan^y, muszōł
ucec przed jich pomstą z kochan^y ojczēznē i tacēc sę po
sw^{ie}ce. A tu mjeszkōł Strasz^k, pokād jō nje wrocēł i go nje
wēnekōł. Bocz^o: Co porę lot zjeżdzelē tu sładzē krolewsk^{iji}
i szukele, czē mje n^{ji} ma, be mje postaw^{ij}ic przed swojigo
sędz^ygo i wewrzec pomstę. I w n^{ied}zelę belē, ale ponjeche-
lē mje, bo ju Pon Bog mje wzewo przed swój sąd sprawjedle-
w^y, a jich sądē mje ju nje dos^ygnā.

Znowu kaszel n^{im} zaczął trzāsć, a czerwionō krew wē-
stap^{ij}ła mu na war^zci. Tak on odpoczał kask i d^{al}ij powjō-
dōł:

- W ni^{ij} b^{iot}ce z prus^{kim} s^luzą nje uszłō mje such^ym
pē^{ci}em. Bo on mje traf^{ij}ł też i kula jego wbił^a mje sę
przez zebra i do dz^{ys}odn^{ija} sedz^y i truje mje p^{ru}ca. Co po-
rę lot szła krew z^w mje. Tej znowu sę stanow^{ij}ła, zem bēł
całē lata mocn^y i zdrow^y. Ale terō wjem, że sę w^{ij}ęc^y st^a-
now^{ij}ła nje bēdze. Dłōtegom wrocēł do ojczēznē, be tu umrzec.

(3)

Znowu mje sę przebôczęła Smjerc, co rëno klepała kosę za stodołą. A on, jakbë mje mësle zrodł, mowjł cëchym głosem:

- Nje zól mje, że umrzec muszę. Dżekuję Bogu, że zemja moja kaszubsko na odpoczynek wjeczny przejmje moje kosce. Ale rôdbëm jész tylë żël, żebë tobje w rękę dac nitkę, po chtërnij te bës dalij szedł ku kłãpkowji. Bo cebje wëbrała krolewjonka pod korunowanã jarzëbjina, jak mje. Wjedz, że i jo ję tam wjidzól!

Ale jo nje rozumjól, dokãd on cęgnãł swojã gôdkę i mu to powjeczól. A on odrzekł:

- Zrozumiesz pozdnij! Rzekę cë tylë: ~~jest~~ jem jachól okrëtem po wjelãich morzach, wjidzól jem dziwnë z dna morskiego rosnaçë nãibë drzewa. Ale to nãizôdne drzewa, le budowë morskich stworów, chtërnë uczalij ludze znaja. A zowjã te budowë koralami. Kôzde jich pokolenje zbuduje kawaluszk tego drzewa i umjerô, a nawetk jich grobë sã czãstkami jich budowë, rosnaçij wjedno w gorę ku nãebu i słuńcu. Po njeprzeliczonëch pokolenjach drzewa koralowë dosygnã ku reszce wjierzchu wodë. Tej na nãich usadnje zemja, a rëka Bosko zaseje na nãij zwjierzëta i roslene. Bôczã, chłopku, że w ludzkim swjete na ten przykłôd sę dzeje. Nje od razu z głëbokëgo dna swjata budowa ludzkô urosnje do wjidu, bë Pôn Bog na nãij pãisól swoje dzeje. Ale mnogij pokolenjo pracowac i umierac muszã, bë drzewo jich wjwota dosygnô potrzebny wjzawë. I ludzkij dzeje mogã jisc takã drogã: Werosnje narôd na wjierzch i postawji zômk swojichwałë. Ale dune i wjatrë morskiej zalejã go i zrzucã w głëbjã, skãd wëszedł. Zapadnje zômk i trzeba pracë wjela pokolenji, żebë go wëdwjignãc na wjierzch. - Jo pudę do grobu, a te pudzesz mjedze ludzij i pracowôł będziesz nad wëdwjignjenim zapadlëgo zômku.

Ale mje sę smutno zrobjiko na te słowa i jem odrzekł:

- Chtôz jo jem, bjedny pasturk i parobk, żebë waszë robotę, panje, wzãc na sę! We uczalij i pôn, a jo bjedny

serota bez nauki i szęku. Pług umiem prowadzić po roli i sec założyć na w zătorze, ale ręka moja nie przewąkła ani do szablę, ani do piora. Słowo moje cuzim ludzom, jak granie wiatru w suchych wjetwjach. Kiedy się odezwję, tej się smjoc będą, a kiedy jich namawjac będą, rzeką, zem głupi!

On się na to usmjechol, zdrzol na mje dlugo i rzekl:

- Na twojim czole napisane, a z twojich oczu duch mowci. Cóz cę rzekla krolewjonka pod korunowaną jarzębjaną? - Przebocz sobje!

A jo sobje przeboczol jij słowa:

- Nie uwózej na swojå małosc i żorotnosc. Westrzeli okiem ku swojij gwjôzdze i udzirze serce do wielkij sprawe. Zdrzej, jak peszny ten zomk! Kiedy złoty mój bot postawję na jego stopjenje, znjknå te bore wkoł, a werosnå chatę szczestlewłch ludzy, co zdaja zbawjenje, jak jich krolowo. Wstanje niewjadowy swjatu lud, o chternym dzeje dówno piisac oprzestale i znowu orac będzie zemję i zoglami jezdecz będzie po wodach. Tej przebocz sobje swjat, ze lud takj zel w czasach dówno minjonłch i dzewjic se będzie, ze znowu zlje.

A on mje ob ten czas poleł swojimi oczoma i rzekl, ~~kiedy~~ jem kuńczel:

- Udzirze serce, Remus, i bocze sobje, co rzekla krolewjonka. Nji mom sekę, zebę z tobå gadac wjecuj, ale kôzję cę zawołac, kiedy będzie trzeba.

Tak jo szedł, a dzjawné mėsle mje po głowje chodzeli. Ale wszetkijgo przemyslanjo skutk bel ten, zem sobje powjedzol:

- Njico jidze na cebje, Remusu, ze Straszkowyj jizbe, a dlugo ju twoje nozje po pustkowju chadzac nie będą!

W Mjichałowyj chace, co jak stary grzyb stojala w sadze, Swjete Pańskje zdrzeli ze scanę. Mjichol sedzol prze stole

nad swoją księgą, a Marta gospodarzyła przez kominku. Widno tam było i ciepło. A jô sedzôł naproczem Michała i sę pôtôł:

- A chtëż to je, ten pôn, co w Straszkowyj leży jizbie bez miazdre i czerwoną krewią kaszłó?

Ale Michôł sę zamészłêł i nje odrzekł nic. Tak jô po dłuży chwile znowu sę pôtôł:

- Bo widzice, Michale, że dziwny to je człowiek. Z oczu patrzy jak pôn, a mje rzekł biedniemu i nieuczalnemu parobkowi, żebëm wziął jego robotę na sę i szedł dalij jego drogą. Wjem jô, że on umrzec muszy, bo Śmierc klepze ko sę rono za stodołą na nje i scane trzeszcza od żolu, jakbë bël jich panem.

- Bo on poprowdze je tu panem! - rzekł Michôł.

- A ~~je~~ jem mu w oczu zdrzôł zdziwiony, rzekł:

- Zeskoł Pôn Bog z njeba rok ta~~ki~~, że w całym kraju ludzie sę ruszac zaczęte, jak pszczołë na rój. On, ten tam w Straszkowyj jizbie, bël, nen czas młodym, pésznyim chłopcem. Ojc jego njeboszczyk, stary Zôłoc~~ki~~ bël go wësłôł na szkołë, ale w nen rok njeubëtku wrocël on ze szkôł i chodzël po pustkowju i lasach ze strzelbą. - Moc Bosko! wjerownich ludzy, jednich procem drugim, posadzël Pôn Bog na t~~ej~~ ziemci. Choc on bël starszym a po zweczaju słuchoło mu gburstwo, to w~~idzieli~~ widzieli ludzie na pustkowju, że jimu nijak do gburzenjo. Ob dzień wanożël chdzes po lasach a wjezorami przechodzël do czelačni i nom opowjodôł. Nje wdarzë sobje wszetkoigo, ale bëło to o starich dziejach: Jak ma Kaszubi jesz wiele swobodę i wjełajich ksazat i panów, a kraj nasz bël duży wszierz i wzdkuż mjedze rzekami i morzem. Powjodôł, jakzema to wszetko wëzbëła, jakzema odwëkla od bronzi i panowanjo i delësma włożec jarzmo na sebje, jak no njemë bydlatko, i jak strzodë naszych jezór i lasów chodzyna w nim do dzysodnia.

Michôł oprzestôł i jak przemészlac. Marta cëcho, jak kocatko, usadła kole komina i wjezła. Zorzo ognia z komina

12

malowała jej skarnie tak czerwono, jak lica Świętych w obrazkach na ścianie.

A jo wiedział, że Michał w pamięci szuka wątku nich minionych lat i cierpliwie jem żdół, jaż go należe. Sztot on milczół, tej zaczął z nowa gadac.

- Komu namienione, tego nie minie! Zburzył pan Jozef krew nam młodą, zesma wodobela strzelbę i mieczę spod ustrzechę i szła z nim na łaki w lese, chdze on naju uczel wojowanio. Dowjedzele se szandarze krola pruskiego i zaczęle za nami szlachowac. Prze jedny orędzie nasze se onji - pan Jozef i szandara - i nie było radę, le se dobrele do siebie na zęce i smierc. Dobel nasz, ale som legł na długim tydzień z kulą we wpatkach. A jak wstół z łozka, tej ju szandarze wszędzie miele gorę, a on nocą muszół ucekac w swiat. Nie było snac namienione, zebesma miele naju wola i panowanie, ma Kaszubii. - On tero wrocel po dluzich latach do dom, ale na niego smierc kose klepie.

Jesz nigde nie czul jem takich godk jak tero od pana Jozwa i Michała. I nie wiedział jem do tego dnia, ze nom wzule cuzu i swobode, i panowanie, i zemje. Bom bel udbe, ze taki naju porzadek od poczatku swjata od Boga bel namieniony i jinaczij bec ni moglo.

A Michał rzekł:

- Bocz, Remus - sa ludze taki, co bez bozoka na Swjata Katarzenę wezna drego czlowjeka w sluzbę. Wezdrza na ce, rzekna: poj ze mna! - i jidzesz; powiedza: - zrobij tak! - i zrobisz z chęca. Taki czlowjek je ten tam na gorze w Straszkowy jizbie. Kaxixaxawjak Zawol - i sluchac muszisz. Te zes urosł na parobka, mocny w gnoce i duzy. Ni mosz krowe ani porwoza, ale proca zarobisz swój chleb. Le w glowie mosz jinaczij niz me drudzij. Bo, jak nen tam na gorze, widzół jes krolewnonke i zapadly zomk. A ludzki strach ni mo do siebie przistepu. Nasza Marcujanna lekala se o cebje. Bo jak nen knopem mozym bewszy powiodol

(13)

ji jako dziewczątka o krolewionce i zomku pod korunowaną jarzębina, tak i te ji zaczął jes opowiadać. Tede sę ona srodze bojała o cebje i trampkjem i warzechewką probowała twój ~~mjętki~~ rozum zgęsciec. Bog wje, cze co skorala. Ale jo ce dom radę, bom stary i sę doznol wszetkeigo: Zamknij usze na to, co on gadac będzie i przemknij oko na jego wzdrzenie. Bo ~~nie~~ tego nie zrobisz, wanozec po swjece będziesz jak on, a ubetk ce opuscy i ukontaktowanie do robotę, do chternyj twój stan ce namjenil.

Jo na to nie odrzekł njack, a Michol zaczął spjewac swoja nocna pjesnia:

2
- Wszetke nasze dzenne sprawe przejm litosnje,
Boze prawy,

A gde bedzem zasypialę, njech ce nawet sen nasz chwale!

~~Kiedy~~ jem wechodzel z chazupe, Marta weszla za mna, uchwecela mje za rekow i rzekla:

- Remus, nje chadej wjecuj do pana Jozwa!

Ale jo odrzekl:

- Jakaż jo mu nji mom do wolę uczenjc, ~~kiedy~~ on chory i smjerc na njego kosę klepie?

Na to Marta njack nie rzekla i tak ma sę rozstala na noc ... W niedzele pon Jozef mje znowu kozol przgasc. Ten roz on obleczony sedzol na stolku prze stole. Bel prawje prze pisanju. Ale ~~kiedy~~ jem wszedl, cesnal ptoro i rzekl:

- Na cöz to pisanje sę zdo? Zapoзде dla mje, bo smjerc za dwjertzami. Sadnij, chlopku, besma pogadała!

Tej zaczął mje opowiadac tak:

- Od nomłodszych lot szukol jem tak ~~ci~~ ksazki, w chternyj be zapisane beke dzieje naszego ludu kaszubskiego. Alem tak ~~ci~~ ksazki nie nalozl w zodnyj ksegarnji. ~~Kiedy~~ jem sę tego doznol, tej uwzal jem sę napisac nasze dzieje som. Ale daleko od ojczezne, njeubetk i wanozenie nie dałe mje lez-

(14)

nosce k'temu, a tero, ~~nie~~ jem wrocęł, lampka mojigo zecó gasnje. Co dzysó pisze, to bójka, chterną cę powjem.

Żól mje bëło, ale nje odrzekł jem njeck, bom wjedzól, że smjerc mu przetnje kóždą robotę. A on zdrzacę długo na mje, rzekł ku reszce:

- Zebes te mjoł wjid i mjecz!

W sercu mje zakłoło na te słowa, bom sobje przeböczęł, co mje ksadz rzekł, jak mje przejął do wjare: Dac tobje wjid i mjecz, a chto wje, czebes nje zrobil, jak ten potcewy Michól mowji. A Michól beł udbe, żebem njeszczescó po swjece narobil. Przeböczęwszy sobje onę rozmowę, zaczął jem panu Jozwowji wszętko opowjadac. Powjedzól jem też o gronku i mjeczu, com je nalózł na zomkowji gorze. A on pjtól palący mi oczoma:

- A chdzęzes podzól złoty mjecz?

A jö odrzekł smutno:

- Wezbęł jem mjecz! Na kolana uklększy dól jem go w dorunku nöpjęknjeszy z dzewcząt na swjece, bom nęslól, że to krolewjonka zaklętego zomku zewcem na swjat przeszła.

A on na to odwrocęł ocze i zapatrzęł sę w okno, za chternym ju kwjotki węstąpike na drzewjeta w sadze i za całą chwjilę tak powjedzól:

- Prowda! Nacóz cę mjecz, ~~nie~~ cę nje dele wjidu!

Tej znowu sę smutno usmjehól do mje i rzekł:

- Wjem wszętko o tobje. Smjerc i tobje bëła blisko. A żól za ną pjękną panją bez mała cę nje wzał dusze. ~~nie~~ jes przez taką przeszedł gorącą kuznją, będziesz tje cwfardy, zebę jisc w zecu swojå drogå nje boczacę na cerznje, drogji i kaminje z rak ludzkich.

Potim sztot sedzól cęcho, le na skarnjach zakwitke mu czerwone roze a w oczach zażoleło sę jak od zewigo węgla. Tej zaczął mje tak powjodac:

- Boczko, chłopku, co rzekę dzysō. Bog wje, czē jesz rōz prze taki sēle z tobą mōwic bēdē. ~~W~~otworzō wokna, zēbē wjater nōsō wonjā kwjātōw w moją jizę, bēm zabōczēł, zem chory i zē ju na drugi rok nje wobōczē kwitnācigo sadu.

Tej podniōsł ze stołu zwinjētē w dlongā rurę płotno, a ~~ki~~ je rozwināł, wuzdrzōł jem je porēsowane kropkoma dużgā i mōkymi, plachcami rōznymi krosē i dlongimi żmijowatymi drogami. ~~W~~on wżāł, zawjēsēł płotno na scanje i sē zapłōł:

- A wjesz te, co to jesta?

Ale jō so przebōczēł, zem ~~u~~ ksędza na nowuce wjidzōł taki rysunki, ~~ki~~ ~~W~~on mje gwoli moji skazōnō godkō ~~u~~uczēł wosobno w swojij jizbje. Tedem wōdrzekł:

- To je gwesno wizerunk jakigo kraju.

- To je wizerunk naszij ojczēznē! - rzekł pōn Jozef.

Potim kozōł mje bleżij przēstapic i jał wekładac:

- Te dwa krācone czōrne drogi, co jidā z połnō ku nocē, to dwje wjēlōzi rzeki: na wschodze skūńca Wjiska, na zachodze Odra. Tam, chdze Wjiska bjeży w morzē, mōsz Gduńsk, tam chdze Odra - mōsz Szczeceno. Zdrzēj, jak linijō morzō podbjego tēpim klinem do uscō Odrze i bōczko, zē przeszedk-szō rzekę tē na lewyj brzeg, wjedno jesz stojisz na dōwnij zēmji kaszubskij. So ona sē cūgnje po gorach bōltekijich jaż bezmała tēdē, chdze stoi Berlin, skōw stolēca Njemcōw i mīasto Roātoka, njedalek morzō. ~~W~~ōd połnō sznur Warte i Notecē, jaż do kolana Wjiskē i prze Fordonje, a wōd nocē morzē: to starodōwnē granice naszij zēmji kaszubskij. Na połnē zēmja sē z njā łączij polskō, z chternā wolā ksāżāt najich i narodu jednā tworzēłasma Rzeczpospolitā.

Jō ze zdzewienjim patrzēł i skuchōł, bom sobje nigidē nje uwōzōł, zēbē kraj Kaszubōw bēł jaż taki duży. A wōn mōwjił dalij:

- Taki duży bēł nasz kraj i wjele w njim zēko ludu i panōw, i ksāżēta włōsnē njimi rządžile. A bełe Kaszubji

16

bogaci na ładze i okrętami włosniami jezdzieli po morzu, i wojsk żelaznych wjedle rejimante i mjeli wola. Budoweli wse i mjasta. Juzech przejimeli goscynni a njeprzijocele umieli pobiec i wenekac z kraju. - Tak ma wędzrała downij, szesc set lot nazod. A dzys, co mome?

I przekrel dwuma rekoma plachc na wizerunku i rzekl:

- Tyle nom ostalo z downij chwale.

Mje, chternimu njecht jeszcze takij wjedze nje doł, zol se zrobilo, ze naju plemje jaz tyle stracelo i jem se pytol:

- Jakoz to bylo možno?

- Naszedł njeprzijocelel od zochodu slunca i uriwol jim kraj za krajem, wjedno jidacy na wschod slunca. Tak przeszedł Odrę i morzeł se noporce ku Wisle i doparł swigo.

- A czimuż se naszy nje obronile?

A pon Jozef dlugo przemiszlol i ku reszce powjedzol tak:

- Pgtosz se, czimu naszy se nje obronile? - Wjecz njeze jedna przyczena se zeskle, be wewolac takij straszny skutk. Ale strzod tych przyczyn jedny nje bylo i to ty, zebę jim zbiwalo na dzgrzkoscę, duchu, bronzi, mocę. Bele bjitny i odwozny na ladze i morzu, a mjeli sposob bogaty. A jednak stracile... Moze se dobierziesz o przyczynach jich upodku, kiej ce porjem, co z naszych dziejow. Uwozej: kiej wiadziesz z tego pustkowio na swjat, nje zaboczysz zańsc do Oliwe, gnjodzda downich nboznich gstersow, chterni tu stad wjarę swjeta rozseweli strzod naszych przodkow. Klosztor jich zniszczel ten som njeprzijocelel, co nasze kraje zabrol. Ale wjelęzi i peszny koscoł po nich jeszcze stoi. Pudzesz tam jaz przed oltorz wjelęzi i klekniesz przed duzim czornim szklacim kaminjem, bo pod nim glęboko w sklepach koscoła stoja trumę z koscami ksazat kaszubskich. Spomnij tam o nich jak dziecko nad grobami starszych swoich i bocze, ze mjedze nimi bele takij, chternih dzirz-

kosce, i krewi, i procie jesz dzysodnja, po szesc stach lot, w Winnismie, ze naju nieprzijoel nie wetepil do niego. Nowiekszy z nich to Swietopolk. Na smiertelnim jesz lozu kłopot o przechodni czasie swojigo ludu go nie opuscil. Kozol on tedo senow swoich zawolat i podol jim pek zrzeszonach mocno pretow, be go zlomele. Ale zoden ze senow ni mogl tego dokozac. Tak ksaze Swietopolk wzal i rozrzeszol pek i podol senom prete kozdy z osobna. A oni je tero let-
~~kosci~~ sposobem pokomele. - Wezta sobje przaklod z tich pre-
 tow - rzekl ksaze Swietopolk. - Zrzeszonach waju nziht
 nie zlome, ale w pojedinke waju zniszczą! - Njeszczescie
 nasze, ze wjedno zlo ruka rozrzeszala peto, co nas trzima-
 lo w gromadze. W tam szukej, chłopku, prziczgne, zesme
 se nie obronile.

Beło mje, jakbe pon Jozef odemknel przede mna dwierze,
 co z casny jizbe prowadzile na szeroki kraj. Teró jo mjol
 na pytanie, co mje pod trzema chojnami nachodzile glowe,
 odpowjedz gotowa. Ale pon Jozef pokozol ruka na wizerunk
 naszego kraju i rzekl:

- Bocz! Tam dalij ku Odrze nasza mowa ju wemarla.
 Tam braco naszym poddale se porzadkowzi i prawom nieprzijo-
 cela. A ~~ci~~, co jesz zija i mowe a obeczoi ojcow tu nad
 Wisla i morzem zachowele, ~~ci~~ ju wszescie urosle w niewoli
 i nie wiedza, jak beło downij i co jim sluchalo. Sasma
 jak serote na pańskim chlebie, co nie wiedza, ze jim
 sluchó panowanie a nie swroci chleb.

ce

Mocny kaszel jal trzasc panem Jozwem i krew pokozala
 se na jego wargach. Nie rzekl nic, le ruka dol znac, ze-
 bem szedl.

Beła to sobota, ~~ci~~ przeszedl ksadz z Panem Jezusem.
 Pokad se pon Jozef spowzodol, naszym stojele na domie. Bele
 pon, panji, i Michol, i Morcen, i knop wod dobetku, i Mar-
 cyjanna, i Marta. Kobieto cecho pocerz znowile a chlope

2.
 } Arroci
 zob. na koscie

13

2
stojelë pokornje, bo Pón Bog bëł w goscenje za dźwierzami. Ku reszce dźwierze sę odemkle a wszescë weszle do Strasz-
kowi jizbë i poklëkale, bë za ksędzem powtrzac pócierz.

2
Pón Jozef leżół blady na swoim łozku, a jak skuńczeni-
ło pojednanje z Bogiem, ocze jego szukałë ze wszetkëich
mje. Jak mje uzdrzół, usmjehnął sę. Ksadz weszedł. Uwó-
żół jem dobrze, że dym swjecë szedł za nim. Chory dół
znak ręką, zebë wszescë weszle, ale na mje patrzól, zebëm
ostół prze nim. Tak jo ostół i żdół, co mje powje, nim
sę wëbjerze na to długi podrozowanje poza gwjózde.

2
- Czuję sę dzys mocny - rzekł on. Tak swjeca jesz róż
sę rozzoli wjidem, nim zagasnje. Jak umrzę, powjezeta
mje na smëtórz zaboczóną drogą wedle zomkowijska, abë jesz
duch mój jidacy za trumą wëzdrzół na mol, chdzem nabrół
mëslë i ducha, co mje bëł wëdrowną palecą przez całą drogę
żeco. Iobjem bë bëł ród ostawil napisanë dzeje naszëgo
ludu, ale zamjast njich muszë cë zlecëc bójkë. Njeh cë
to nje dzwji! Zecë ludzy i narodów wjeczy je bójkã njeze
sę zdaje. Mëszlã, że jidã swojã wolã, a to rëka Bosko jich
prowadzy, jak gwjózde po drogach le Bogu wjadomich. Te i
jo i wszescë na tym pustkowju mają swoje drogi przepisa-
ne: Trze kroki przed sebje wjidzã, ale mola, dokãd jisc
muszã, nje wjidzã. - Powjem cë tã „bójkë o dziejach kaszub-
skich”:

- Bjólzy duch Ormuzd i czórny duch Ardman, a po naszë-
mu Smët, zesze sę w zëmji kaszubskij na gorze Rewkole,
co na morzë patrzy i dzeli tich bracy, co ku Odrze cagna,
od tich, co lgnã do Gduńska. I obrocól Ormuzd wjidné jak
słunce ocze na njebo, i morzë, i lãd, i powjedzól tak:

- Ten kraj to kolebka i truma. Ten lud on umarł a žije.
Na bjólzyj Arkonje stolemnë kaminje, po chternëch wanozy sën
dównich Weletów z wëstudzonã duszã, modlacy sę Bogu gòdkã
swëch wrogów, sóm wrog krewi swojij i głuchy na skarzi,
co wëchodzã z moził. Nad uscami Wjislë - rëbók i rataj,
zgarbjały ku zëmji i tcały ikone przewëdrów i goscj, a swoje

19

rzuciwszy do smjecz. Jo ale jim zbudzę spod kamjannich
mości rycerzy i wodzów, i rozeżglę płomiń od bjołogo Helu
po Stopjenny Kamiń, bę ożele znowu w moce i chwale.

I odrzekł Smętk:

- Smjerc jich i x i zguba to dobecę moje. Pod Grafowim
znałem bjezele morzami: Pjorune jich mjecze a zogle jich
skrzydka! A waincem gardów ogrodzile ubetk wsów swoich i
kontyn. Przystanie nad morzem to zdrzodla jich zlota. A p
purpura zloto spjewala jich chwałę ze szczytów jich kontyn
i bjożech remjon jich dzewizat i nfewjast. - Ale jo do
nżich spławil z kamjannego nortu zbojników głodnych na
mizernich skutach. I w granice kraju jo wbił jich kli-
nem i podparł jich mocą. I-m szedł przed jich wojskiem
jak gradowo chmura. A szpjegami poszle i Zodros, i Zwada.
Jo mocne rzęde jich rodów i plemjon rozrzeszól na snope,
a snope postawil naprocem sobje, bę zdobiwca z nortu mógł
żelaznym botem przejsc po nżich ku słuńcu. Duńskigo żoł-
nierza rękoma jo społěl Rujanską Stannjicę, a Swjětowita
stolemny posag rznął jem na zemję, a z jego rzezba pokre-
tich członków utłukł jem wjore w ogiń pod gronkij żolnier-
skij strawe. - I ju jich nżi ma, pésznych Weletów! Bo rze-
dami leżą w kamjannich grobach od Matkij Rede do pjos-
ków Helu. Le szaro chmara njeswjadomich gburów i reboków
bjednich na smjerc sę sposobi. Bo kaminji czworo mechami
obrosłich i sycena duzo, co we wjetrze żezę na pustym u-
gorze: to grob jich panów.

Ale njerzekłszy słowa, Ormuzd weciagnął rękę i spod
grobowego kaminja wedobel gorsc prochu bohaterów i sol go
jak sewca seje zorno na przechodni zniwa ku wschodowi
słuńca i zachodowi, ku nortu i połnju. A proch szedł ku
zemji, jak rój gwjōzd, jak żolące skre. A chdze spadla
skra, tam wetrysnał ogiń ze swjetyj zemji i łączel sę z
ognjem w płom.

A Smętk sę skrzewil i tysnał złym okiem i sygnal
w durę strupjalogo wjaza. Tam sedzól sę stary. A on go

wzał na dłoń, rozwinął mu skrzydła i pioro za pioro ^{ci} werywając pusczył złym wiatrem za skrami. A sępowe piora ku zemi spadały, a z każdego legły się sowe i sępy. I szarym skrzydłem padały na ognie i gasiły płomień.

Ale Ormazd bójki nie oprzesł soc swiętych prochów na kaszubską ziemię, a skre padały krom sów i sępów, jak rój gwjōzd.

Taką bōjkę powjōdł pón Jozef. Skarnie jimu się obten czas zapōlēle jak krew; a z oczu bōile skre jak te same z Ormuzdowj rękōi.

- Rozumjōł te mje? - pytōł po dłu^zij chwīlē.

A jō odrzekł:

- Będę skrą Ormuzdowā!

- Pudzesz te^{de} - rzekł on - odwjedzysz ostatne granice, chdze mo^{wa}ją naszą gōdkā. A będziesz zadōwōł pytanje:

- Chcōł te webawjic zapadły zōmk?

- Chcōł te przenjesc krolewjonkē przez głębokā wodę?

A chto cē odrzeczē: Chcę! - ten je jednā skrā Ormuzdowā wjēcuj. Przgōdze czas, że jich będzie ty^{le}, jaż zbijā się w płomień szerok^{ij} nad grobami bohaterów naszich i spolā sowe i sępy. tej wiōdze z chwałā zapadły zōmk a w njim sadnje na tronje zaklētō krolewjonka i zapanuje na zemi naszij swoboda, i ubētk, i szczestlewosc.

Po tēch słowach legł na wznak jak njezewy, ale dōł mje rękā znac, żebēm szedł.

Tak jō szedł do swojij robotē, ale dusza moja ostala tam na gorze w Straszkowj jizbje u tego dzjwnigo człowje-ka i nje wjedzala, co rāce robjā. ~~Kjō~~ jem szedł ~~na~~ wje-
czera, tej letk^{ij} wjater jał potrzāsac wjētwa^{mi} drzew peknymi brzadowego kwjatu, a całe chmurē jego parzēle ku zemi jak smj^{em}. Ten tam na gorze spadnje lada chwīlē, jak ten kwjat - pomēslōł jem sobje. - ale drzewo, na chter-
nym urosł, brzōd rodzec będzie.

(3)

Ob wjeczere wszesc sedzele cecho. A Marcjanna mja-
ła ocze zapłakané. Le Michoł jak położel težkę, westchnał
i rzekł:

- Ręka Bosko! Komu namjenjone, tego nje minje. Komu go-
dzena wébijała, na tego czas!

Jakbë na odpowjedz zagotowało sę w stórnym zegarze i za-
częło bjić. Bëła to prawie osmo godzëna z wjeczora, a jô
liczël tak njechcąc do osme, ale zegar bjił wstec dalij i
dalij. Jaż Michoł sedząc do zegara plecoma obrocël sę i
pýtôł zdzewjonę:

- Coż ten zegar tak długo bjije?

- Bjił dwanostą godzënë! - rzekł jem.

- To je ta njeszczestlewo godzëna! - krzyknëła Marcj-
anna i wébijała. A ma czu^{le} jej no ~~si~~ tupajacé stopjenjami
w gore do Straszkwijizbë. Ale jô widzôł zdrzając na zegar,
jak skarnje mu sę mjenilë na sposob, jak za mojih knopje-
cich lot, ~~ki~~ to no Straszek welecôł gospodarzec po oborze.
Długsi jego bjezas słabo sę zybôł tad i odlew, jakbë
chcôł stanąc.

2
Njedługo a zrobjilo sę zëwo w całym domu. Czuc sę dôł
krzyk Marcjanne: Nie zëje! Zerwôł jem sę, a Michoł, i Mor-
cyn, i knëp knôp ze mną njeproszonę pobjeglasma do gore.
Tam ju pôn stojôł wprostowany prze łozku i zdrzôł z mokry-
mi oczoma na wegaszoné lica brata. Pani klëczała i mowjila
pôcerz. Marcjanna glosno w szertuch chlëchała. Ale na mje
szło z tyjkamjannij twarze umarlëgo jak ~~si~~ mocné przëkozanie
~~si~~ i czëzor sę na mje položel, pod chternym moja dusza
cwjardnjala. ~~Si~~ ju wzesce odeszle znowjawszy pôcerz za
duszë umarlëgo, jô sę wrocël, uchwëcël rëkë umarlëgo, zbjed-
njala, pocałowôł ją i przësağł:

- Wëpełnijë twojë zëczbë i bënë skra Ormuzdow!

